עקב ב

א. אויפן פסוק[1] „כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים גו' אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד" — זאגט רש"י: „לא ישא פנים — אם תפרקו עולו'; „ולא יקח שוחד — לפייסו בממון".

דארף מען פארשטיין: וואס איז רש"י מחדש מיט זאגן אז „לא ישא פנים" איז „אם תפרקו עולו" — וועז דען זאל דער אויבערשטער ניט נושא פנים זיין — בשעת מ'איז מקיים תומ"צ? ומאי קמ"ל!

זאגן מפרשים[2], אז רש"י קומט בא־ווארענען דאס וואס דא שטייט „לא ישא פנים" און פריער (אין ברכת כהנים) שטייט[3] „ישא ה' פניו אליך"[4]: איז רש"י מפרש, אז דא איז אנדערש, ווייל עס רעדט זיך „אם תפרקו עולו".

עס איז אבער אלץ ניט מובן — מאי קמ"ל, עס איז, לכאורה, מובן מעצמו, אז „לא ישא פנים" איז „אם תפרקו עולו"; ובפרט נאך דער אריכות בזה פריער אין פרשת בחוקותי.

ועוד: „ישא ה' פניו אליך" — טייטשט רש"י „יכבוש כעסו", קומט אויס, אז דארט רעדט זיך אין א פאל אז ס'איז דא „כעסו" ובמילא די סיבה אויף „כעסו", הנהגה היפך רצון השם, און פונדעסטו־

1) פרשתנו י, יז.
2) דבק טוב, משכיל לדוד, מלאכת הקודש.
3) נשא ו, כו.
4) וראה ברכות כ, ב. ר"ה יז, סע"ב. נדה ע, ב. ספרי נשא שם. פיה"מ להרמב"ם מגילה פ"ד (הד' קורא) מ"ח. ובכ"מ.
בתוס' ר"ה ונדה שם, שע"פ פשוטו של מקרא אין זו סתירה בין הכתובים. אבל ראה חדא"ג מהרש"א נדה שם (סט, ב ד"ה וששאלו). לקו"ת נשא ד"ה כה תברכו (כו, סע"א ואילך).

ווען איז „ישא ה' פניו" — בלייבט דאך ווידער די סתירה האמורה?

ב. אויך דארף מען פארשטיין אין דעם צווייטן פירוש פון רש"י: „ולא יקח שוחד" — „לפייסו בממון".

בשלמא דאס וואס רש"י גיט צו דעם ווארט „לפייסו" — הגם אז אין פסוק רעדט זיך ווען „שוחד" — איז, ווי דער ראי"ם איז מבאר ומובן בפשטות, אז שוחד בכל מקום (בא א דיין ב"ד) קען מיינען „לזכות את החייב" (עיוות הדין) אדער „לוותר לו ענשו", „והש' יתי לא יפול בו לזכות את החייב, רק לוותר העונש", דעריבער איז רש"י מדגיש אז דער פסוק רעדט ווען אזא שוחד וואס תוכנו איז „לפייס", ד.ה. ויתור העונש (און ניט — „לזכות את החייב", ווארום דאס דארף מען ניט שולל זיין).

עס בלייבט אבער ניט פארשטאנדיק דער „בממון" אין פרש"י, וכקושיית הרא"ם: „לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקב"ה. ולמה לא פירש ולא יקח שוחד המצוה בעבור העבירה"?

אויך: פארוואס איז רש"י מעתיק פון פסוק אויך די וועדטער „ולא יקח"? זיין פירוש דא איז נאר בנוגע דעם ווארט „שוחד" — (א) אז דאס איז „פיוס", און (ב) אז דער פיוס באשטייט דורך „ממון".

ג. אויך דער קשיא האמורה פון ראי"ם געפינט מען אין מפרשים[5] כמה תירוצים:

א) מיט „ממון" דא ווערט געמיינט דאס ברענגען א קרבן צום אויבערשטן,

5) ראה גור"א, דברי דוד (להט"ז), שפ"ח. וראה גם משכיל לדוד.

און דער פסוק לאָזט אונז דערמיט הערן, אז „זבח רשעים תועבה"[6] — כל זמן ער האָט ניט תשובה געטאָן וועלט זיין קרבן ניט אָנגענומען.

ב) דער ענין פון „לפייסו בממון" מיינט, כלשון הכתוב פריער „ויקחו לי תרומה"[7], יעדער ממון וואָס מ'איז מקדיש לי לשמי, לצרכי המשכן, המקדש וכיו"ב — און דער פסוק זאָגט אז מיט נתינת ממון לגבוה קען מען ניט אראָפּ־נעמען דעם עונש פון אן עבירה (סיידן דורך תשובה טאָן).

ג) „ממון" מיינט יעדער מצוה וואָס איז פאַרבונדן מיט נתינת ממון, אזוי ווי צדקה וכיו"ב (וכנ"ל, אז דאָס איז ניט מספיק).

אָבער: די תירוצים פאַרענטפערן נאָר דעם חלק הטפל פון קושיית הרא"ם, ווי קען זיין א מציאות פון קבלת ממון ביים אויבערשטן, אָבער דער עיקר שאלה בלייבט במקומה:

וויבאָלד דער טעם וואָס (עס קען זיין א קס"ד אז) דער ממון קען האָבן א פעולה פון „שוחד" כביכול ביים אויבערשטן איז ניט ווי ממון ביי א בו"ד (וואָס דער דיין האָט א תועלת פון דעם ממון גופא), נאָר ווייל דערמיט ווערט געטאָן א מצוה, געבראָכט א קרבן או כיו"ב, איז פאַרוואָס טיילט רש"י אויס (מצוה) „בממון" — מאי שנא א מצוה דורך נתינת ממון פון אלע אַנדערע מצות?

ובפרט לויטן פירוש אז עס רעדט זיך וועגן א קרבן (וועלכער איז „ניחוח" — נחת רוח לפניו[8], היפך פון „כעסו"), האָט רש"י זיכער געדאַרפט זאָגן קלאָר „לפייסו בקרבן" און ניט מרמז זיין אויף דעם מיטן וואָרט „בממון",

ועוד — לויט דעם פירוש איז בכלל „העיקר חסר מן הספר" (אז כאָטש קרבן איז מכפר, דאָך מוז זיין דערביי אויך תשובה):

ועוד: בפשוטו של מקרא — ווי ווערט נרמז (עכ"פ) אין „לא יקח שוחד" אז קרבן איז מכפר נאָר מיט תשובה?

אויך — מען קען ניט זאָגן אז רש"י זאָגט „בממון" — ווייל „שוחד" בשייכות צו בנ"א מיינט ע"ד הרגיל אז מ'איז משחד מיט „ממון"[9] — וואָרום: א) אויך ביי מענטשן איז פאַראן „שוחד דברים"[10] וכיו"ב. ב) ועיקר: עס בלייבט די שאלה אויפן פסוק — פאַרוואָס זאָגט דער פסוק „שוחד" (וואָס מיינט „בממון") און ניט אַן אויסדרוק וואָס מיינט „במצות" וכיו"ב?

ד. דער ביאור בזה:

די כוונה אין פירוש רש"י דאָ איז מדויק בלשונו — „אם תפרקו עולו" (ניט איינע פון די לשונות פון פ' בחוקותי וכיו"ב):

דאָ רעדט זיך ניט וועגן סתם ניט מקיים זיין מצות, טאָן עבירות ר"ל

אין אזא פאַל בעט מען ביים אויבערשטן און כהנים בענטשן אז „ישא ה' פניו אליך", ער וועט כובש זיין כעסו און ניט מעניש זיין —

נאָר דאָ רעדט זיך וועגן פריקת עול — וועגן אזא וואָס וואָרפט אראָפּ דעם גאַנצן יאָך פון אויבערשטן ר"ל, ער

6) משלי כא, כז.
7) תרומה כה, ב.
8) פרש"י ויקרא א, ט.
9) ראה משכיל לדוד.
10) כתובות (קה, ב), אבל רש"י עה"ת (שמות — כג, ח) לא פירש כן.

ווערט אויס עבד ה' ואדרבא[11] ער פילט זיך פריי צו טאָן וואָס ער וויל, ער זאָגט „בשרירות לבי אלך"[12] — אויף דעם זאָגט דער פסוק „לא ישא פנים": דער אויבערשטער פירט זיך מיט אים בדקדוק, איז ניט מוותר.

און דער הכרח אויף דעם פירוש איז פון כללות תוכן הפרשה:

די פרשה הויבט זיך אָן[13] מיט „ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה גו". איז רש"י מפרש: „אע"פ שעשיתם כל זאת עודנו רחמיו וחיבתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו".

גלייך בתחלת הפרשה איז מודגש, אז דער אויבערשטער איז יע נושא פנים צו אידן, אע"פ שעשיתם כו', נאָר ער מאָנט בלויז — „ליראה וגו".

און דעריבער, ווען דער פסוק זאָגט בהמשך לזה „לא ישא פנים", מוז מען זאָגן, אז דאָ רעדט זיך ווען דעם היפך פון דעם ענין — אויב עס איז היפך, עס קען ניט זיין „ליראה וגו".

דערפאָר איז רש"י מפרש „לא ישא פנים — אם תפרקו עולו", כנ"ל.

ה. עפ"ז איז מובן פאַרוואָס רש"י קען ניט לערנען, ווי אַנדערע מפרשים[14], אז „ולא יקח שוחד" מיינט „שוחד מצות" — ווייל ווי רש"י לערנט דעם פסוק (אז דער מדובר איז ווען אזא וואָס ביי אים פעלט דער „ליראה" — „תפרקו עולו") האָט שוין קיין אָרט ניט צו מפרש זיין (דעם „ולא יקח שוחד") אַז דער אויבערשטער נעמט ניט אָן קיין „שוחד מצות" פון אַ „פורק עול", ווייל אזא הוה אמינא איז שוין מופרך פון „לא ישא פנים" וואָס שטייט פריער.

מוז רש"י געפינען אַן ענין ביי וועלכן עס קען זיין אַ קס"ד אַז ער קען אויפ־טאָן אָן ענין פון פיוס וכפרה אויך ביי אַ פורק עול — און דערפאַר זאָגט רש"י „לפייסו בממון".

פאַרוואָס וואָלט מען געמיינט אַז „ממון" קען מכפר זיין אויף דעם ענין פון „תפרקו עולו" — דאַרף רש"י ניט אויסטייטשן, ווייל מען האָט שוין דאָס געלערנט פריער: אויף „ולא תקחו כופר"[15] (וואָס שטייט ביי אַ הורג נפש) זאָגט רש"י „לא יפטר בממון" (און עד"ז בנוגע שור שהרג אדם שטייט „ונתן פדיון נפשו"[16]) — וואָס דערפון איז מובן, אַז דער „שוחד" פון „ממון" האָט אין זיך אַ צווייענדיקע תכונה ופעולה: נוסף לזה וואָס דער מקבל הממון ווערט „משוחד" (צוליב זיין הנאה ותועלת פון דעם ממון), דינט דער ממון אויך אָלס „כופר", אויסלייז און פאַרבייט פון דעם נותן, אַז אַנשטאָט ער זאָל אַפגעבן זיך אַליין (למיתה וכיו"ב), גיט ער אַוועק זיין ממון[17]; ביז אַז רש"י[16] ברענגט אַ דיעה בנוגע צו כופר פון שור שהרג אדם — אַז דער „פדיון נפשו" מיינט גאָר „דמי מזיק".

[און דער טעם דערויף איז מובן — מדה כנגד מדה, כמש"נ[18]: בדבר אשר זדו עליהם. און ווי דער אָלטער רבי איז

---

11) ראה תולדות (כז, מ): תעבוד (והפכו) . . ופרקת עולו.

12) נצבים כט, יח.

13) פרשתנו י, יב.

14) רמב"ן וספורנו (ומפרשי רש"י הנ"ל) כאן. פיה"מ להרמב"ם אבות ספ"ד (הובא לקמן בפנים). ולגירסת המאירי (אבות שם. ועוד) כ"ה בספרי פרשתנו כאן.

15) מסעי לה, לא.

16) משפטים כא, ל.

17) ולהעיר ממכות ב, ב.

18) יתרו יח, יא.

מבאר בפרטיות אין תניא[19] בנוגע צו מצות הצדקה, אז ווייבאלד דורך דעם ממון „הי' יכול לקנות חיי נפשו", במילא „הרי נותן חיי נפשו להי".

וע"ד ווי רש"י ברענגט מיט עטלעכע פסוקים ווייטער[20], אויף „היקום אשר ברגליהם" — „זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו"].

און דאס איז דער פסוק שולל: ביי דעם אויבערשטן איז ניט שייך „לפייסו בממון": אוודאי מיינט עס ניט צו באַ־ווארענען אז מען קען דעם אויבערשטן ניט „אונטערקויפן" ח"ו מיט ממון: דאַ רעדט זיך נאָר וועגן דעם אויפטו פון דעם ממון פאַר דעם נותן: ער קען מיינען, אז כאטש ער איז אַ פורק עול און איז ניט איבערגעגעבן צום אויבערשטן, קען ער (אנשטאט זיך אליין) געבן זיין ממון, און דער אויבערשטער וועט עס אננעמען אלס „כופר נפשו".

אויף דעם זאגט דער פסוק: „ולא יקח שוחד". דער אויבערשטער וועט ניט נעמען כופר, עפעס אנדערש, נאָר סיידן ער גיט זיך אליין איבער צום אויבערשטן, און ערשט דעמולט האט אַ פעולה וועט ער גיט ממונו צו הקב"ה: בשעת אבער ער איז אַ „פורק עול" — איז „לא יקח שוחד".

לויט דעם איז אויך מובן דער טעם וואס דער פסוק איז מדגיש (און רש"י איז מעתיק) „לא יקח": ווייבאלד די נתינת ממון איז אַ זאַך וואס האט אין זיך פון דעם תוכן פון נתינת עצמו (חיי נפשו), קבלת עול; נאָר דער חסרון איז וואס זייענדיק אַ פורק עול קען די נתינת הממון אים ניט פאַרבייטן — דערפאַר איז דאַ די הדגשה פון פסוק

19) סל"ז (מח, סע"ב).

20) פרשתנו יא, ו. וראה רש"י שמות ד, יט.

ניט אינעם שולל זיין די (נתינת ה)ממון, נאָר אין דעם ניט אַנגענומען ווערן אלס „פיוס" ו„שוחד". דער פסוק איז מדגיש „ולא יקח שוחד".

ו. יעדער ענין — ובפרט ענינים פון תומ"צ — איז בהשגחה פרטית. זעט מען, אז אט דער ענין (אז דער אויבערשטער „לא ישא פנים ולא יקח שוחד") שטייט אויך אין סוף פון דעם פערטן פרק פון מס' אבות: „שאין לפניו כו' ולא משוא פנים ולא מקח שוחד",

וואס לויטן סדר פון די „יש נוהגין"[21] צו לערנען פרקי אבות „כל שבתות הקיץ", קומט אויס (בכמה שנים) אז דער פרק רביעי ווערט געלערנט בשבת פרשת עקב.

און דאַ זעט מען, אז דוקא לויט פירוש רש"י בפשוטו של מקרא, ווערט מוסבר ומתורץ די שאלה: וואס טוט אויף די משנה אויפן פסוק המפורש בתורה?

דער חילוק איז מובן ע"פ הנ"ל:

אין תורה שטייט דער פסוק אין דעם ענין (ומצב) „ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך גו", וואס דאס איז מכריח צו לערנען (כנ"ל), אז דער „ולא יקח שוחד" דאַ קומט אלס המשך צו כללות הענין פון קבלת עול מלכות שמים: און דערפאַר איז רש"י — וואס פירושו איז לויט פשוטו של מקרא — מפרש „לא ישא פנים — אם תפרקו עולו, ולא יקח שוחד — לפייסו בממון".

21) סידור אדה"ז. וכן הוא דעת הרמ"א (או"ח סו"ס רצב — ולא העתיק זה אדה"ז בשולחנו שם). סידור הרמ"ק. מטה משה סי' תפו. מנהג זה הובא בס' המנהיג (מנהג צרפת), ס' המנהגים למהר"י טירנא (מנהג הגר פולין וברונא), ארחות חיים (משבועות ועד סוכות). ועוד. — ולהעיר שי"א הן בקיץ והן בחורף — טור מר"ע גאון. ועוד. וראה מחזור ויטרי.

משא"כ אין (די משניות פון) פרקי אבות, וואָס אַנטהאַלטן „מילי דחסי־דותא"[22], מוז מען לערנען אַז דאָס וואָס דאַרט ווערט געזאָגט וועגן דעם אוי־בערשטן „שאין לפניו כו' ולא משוא פנים ולא מקח שוחד", קומט אַרויס־ברענגען אַן ענין שונה, בנוגע צו אַ שומר תומ"צ, נאָר מ'פֿאַרלאַנגט פון עם אויך „מילי דחסידותא" —

און ווי דער רמב"ם זאָגט אין פירוש המשניות שלו[23]: „לא יקח שוחד הטובות כמו שיעשה אדם אלף טובות ורעה אחת שלא ימחול הש"י מעבירה ההיא לרוב טובותיו ויחסר לו מאלף טובותיו טובה אחת או יותר אבל יענש על זאת הרעה האחת ויגמלהו על הטובות ההם כולם[24]. וזהו ענין לא יקח שוחד. והוא כמו לא ישא פנים שיענש הגדול במעלות על דבר מועט כמו שנענש משה רבינו ע"ה . . וגמול עשו הרשע על כבוד אב ואם ונבוכדנאצר על כבוד הש"י . . וזהו ענין ולא משוא פנים".

ד.ה. אַז דער חשבון פון מצות און עבירות איז ניט אין אַן אופן פון מסחר וחליפין פון מצות און עבירות און עס ווערט אַראָפגערעכנט דער שכר פון איין מצוה און דערמיט ווערט פֿאַרגעבן דער עונש פֿאַר אַן עבירה — נאָר יעדער מצוה און יעדער עבירה האָבן אַ באַזונדערן שכר ועונש פֿאַר זיך.

וי"ל מהטעמים אויף דעם: דער גדר פון מצות און עבירות באַשטייט ניט (בלויז) אין זייער ווירקונג און אויפטו בנוגע דעם אדם המקיים — נאָר דער גדר המצוה איז — קיום רצון העליון, און דער גדר פון אַן עבירה איז — עובר אויף רצון העליון; ובמילא איז יעדער מצוה אַן ענין לעצמו (וכן בהפכה).

נאָר אין דעם גופא זיינען פֿאַראַן צוויי ענינים: „ולא משוא פנים ולא מקח שוחד": דער חילוק בפשטות צווישן „משוא פנים" און „מקח שוחד" איז — „משוא פנים" מיינט דער ויתור וואָס קומט מצד מעלת האדם, און „מקח שוחד" קומט מצד דער חשיבות פון דעם דבר הניתן;

וי"ל, אַז עד"ז איז אויך אין זייער פעולה אויפן דיין: „משוא פנים" טוט אויף, אַז דעם מענטשנ'ס מעלה ווערט ניט געמינערט דורך דער עוולה; ער איז ניט קיין חוטא (מל' חסרון); און „שוחד" טוט אויף, אַז זיין מעשה בלתי רצוי ווערט „אויסגעקויפט" און אָפגעמעקט.

און דאָס איז די משנה מחדש: דעם מענטשנ'ס פֿאַרבונד[25] מיט דעם אוי־בערשטן ווערט ניט „אויסגעגליכן" דורך אַ מצוה כנגד עבירה, און די עבירה ווערט ניט אָפגעמעקט דורך אַ מצוה.

דערמיט ווערט מען אויך פֿאַרשטיין[25*] וואָס דער מדרש[26] זאָגט אַז תשובה איז אַן ענין פון „שוחד" („אתה נוטל שוחד מן הרשעים בעוה"ז, תשובה ומע"ט ותפלה (ומסיים) עשו תפלה[27] ותשובה")

---

22) ראה ב"ק ל, א.

23) אלא שהוא פירש כן גם בכתוב דידן, וא"כ קשה לכאורה, כנ"ל בפנים, מהו החידוש במשנה. אבל לפרש"י מובן. ולהעיר, שבפירוש רבינו יונה שם מציין לכתוב בדברי הימים ולא לכתוב דידן.

24) להעיר ממדרש משלי רפי"א. ספרי ברכה לג, ו. האזינו לב, ד.

25) כי מצוה — ל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ) ועובר עבירה — בתכלית הפירוד בשעת מעשה (תניא פכ"ד).

*25) בהבא לקמן — ראה בארוכה יותר לקו"ש חלק לד ע' 59 ואילך.

26) מדרש תהלים מזמור יז, ב. יל"ש שם רמז תר"ע.

27) ובמד"ת באבער וביל"ש תהלים רמז תר"ע — ליתא תיבת תפלה.

— **ווייל דער אויפטו פון תשובה, איז** באין ערוך **העכער פון מצות, ובנדו"ד (ניט נאָר אין דעם וואָס מ'איז מוותר — דער** אדם **איז געוואָרן אַ בעל תשובה, נאָר) וואָס זי מאַכט אויך איבער דעם** מעשה **בלתי טוב:**

זי מאַכט פון זדונות — שגגות[28]**; נאָך מער — זדונות כזכיות**[29]**; נאָך מער — זדונות כזכיות** ממש[30].

(משיחת ש"פ עקב תש"מ)

---

28) יומא פו, ב תשובה מיראה.

29) יומא שם תשובה מאהבה.

30) ראה תניא ספי"ז. ובארוכה בביאור דרגות אלו — לקו"ש חי"ז ע' 183 ואילך. וש"נ.